

1.01 Izvirni znanstveni članek

IZ ARHIVSKIH FONDОВ IN ZBIRK

UDK 27-774(497.4Hoče)13/14"

Prejeto: 5. 5. 2014

Dokumenti (nad)župnije Hoče v Kapiteljskem arhivu Nadškofijskega arhiva v Ljubljani

JULIJANA VISOČNIK

doc. dr., arhivistka z doktoratom

Nadškofijski arhiv Ljubljana, Krekov trg 1, SI-1000 Ljubljana

e-pošta: julijana.visocnik@rkc.si

Izveleček

Avtorica je zbrala, transkribirala in komentirala šest dokumentov, ki jih v Kapiteljskem arhivu hrani Nadškofijski arhiv Ljubljana in so povezani s štajersko župnijo Hoče. Omenjena župnija je ena izmed pomembnejših štajerskih pražupnij, iz katere so izšle številne sedanje župnije. Njena prva omemba sega v leto 1146, za nas pa je zanimivo obdobje konca 14. in 15. stoletje, ko so župnijo Hoče priključili samostanu v Gornjem Gradu. Šest predstavljenih dokumentov se ukvarja s prav to problematiko, pri tem pa je zanimivo, da župnija Hoče leta 1461 ni bila vključena v posest na novo ustanovljene ljubljanske škofije.

Abstract

DOCUMENTS OF THE (ARCH)PARISH HOČE IN THE CATHEDRAL CHAPTER
ARCHIVES OF THE ARCHDIOCESAN ARCHIVES IN LJUBLJANA

The author collected, transcribed and commented on six documents kept among the records of the Cathedral Chapter Archives at the Archdiocesan Archives in Ljubljana. The selected documents all have to do with the Styrian parish Hoče, which is one of the most important Styrian mother parishes from which numerous present-day parishes have evolved. It was first mentioned in 1146, but for the purpose of this article the author took a closer look at the period from the late 14th until the mid- 15th centuries when the parish was incorporated into the Benedictine abbey in Gornji Grad. The six documents all deal with this particular topic, and it should also be emphasised that the Hoče parish was not included in the property of the newly founded diocese in Ljubljana in 1461.

Ključne besede:

Kapiteljski arhiv Ljubljana, samostan v Gornjem Gradu, župnija Hoče, cerkvenoupravna razdelitev, 14. in 15. stoletje, oglejski patriarhat

Key-words:

Cathedral Chapter Archives, abbey in Gornji Grad, parish Hoče, ecclesiastical and administrative division, 14th and 15th centuries, the Patriarchate of Aquileia

Nadžupnija Hoče

Leta 1996 je župnija Hoče praznovala visok jubilej, namreč 850. obletnico prve omembe kraja in župnije. Oglejski patriarhat, kamor je ozemlje južneje od Drave od leta 800 naprej pač sodilo,¹ se je ob ustvarjanju župnijske mreže v drugi polovici 11. stoletja s privolitvijo mejnega grofa odločil pri podložniških kočah v Hočah zgraditi Jurijevo cerkev s kriptno podzemno Marijino kapelico in jo postaviti za središče izredno obsežne župnije. Razlogov, da je izbral prav Hoče, je bilo gotovo več; pri tem ne smemo pozabiti ne bližino mejne Drave in s tem tudi mejnega grofa kot varuha in zaščitnika mlade ustanove, zaradi hitro razvijajočega se naselja ter njegovega središčnega položaja na ozemlju, ki ga je novoustanovljena župnija na samem začetku zajemala. Ob praznovanju jubileja je bilo na prvotnem ozemlju hoške prafare že štirideset novih župnij, ki so sicer nastajale postoma skozi stoletja.² Hoška pražupnija je namreč obsegala mejno ozemlje ob Dravi na severu do Lovrenca na Pohorju in na jugu do Zavrča, Žetal in Majšperka ... (glej sl. 1), če povzamemo, vse od Pohorja do madžarsko-hrvaške meje. Leta 1146 je oglejski patriarh Peregrin izročil podravskemu mejnemu grofu Bernardu Spanheimu in njegovi ženi Kunigundi na mariborski Piramidi pravico do dveh tretjin cerkvene desetine v hoški (Choz: Hoče) župniji do njune smrti. Preostalo tretjino je po patriarhovi volji pridobil župnik. Omenjena listina kaže tudi na obstoj dveh sosednjih župnij: slivniške in konjiške, na obe je hoška tudi mejila (Peregrin jima je namreč prepustil tudi dve tretjini desetine v konjiški in slivniški župniji³). Vsekakor pa je nenavadno, da sta bili tako bližnji sosedji, namreč Hoče in Slivnica (oddaljeni le slabe 3 km), obe središči velikih pražupnij. Mlajša slivniška je dobila tretjino prej skupnega območja, to pa se je verjetno zgodilo, ko se je okoli leta 1100 zaradi povečevanja števila prebivalstva pokazalo, da je prvotna hoška pražupnija kljub vsemu preobsežna. Tudi po odcepitvi Slivnice so Hoče še vedno veljale za eno najobsežnejših župnij.

Vendar lahko ustanovitev hoške župnije postavimo že v čas pred letom 985, ko je kralj Oton III. po posredovanju koroškega vojvode Henrika grofu Rahvinu iz svoje lastnine podelil Razvanje pod Pohorjem; v listini je namreč rečeno, da Oton Rahvinu podeljuje 50 kraljevih kmetij v vasi Razvanje z vsemi pritiklinami, če pa jih tam ne bo mogel najti toliko, naj jih poišče v sosednjih vaseh ter »in pago Zitdinesfeld vocato«, to je na polju, ki se je razprostiralo vzdolž desnega brega Drave pri Ptuju. S tem je dokumentirano kronsko ozemlje, za katero je bila ustanovljena hoška pražupnija, katere naloga naj bi bila, da celo pokrije celotno oglejsko območje Podravske marke in ne le ozemlje, ki so ga uokvirjali njeni srednjeveški vikariati. To bi pa lahko pomenilo, da župniji v Slivnici in v Konjicah nista bili pražupniji, temveč sta se izločili iz Hoč.⁴

V letu 1327 je bil prvič omenjen patrocinijski sv. Jurija v Hočah.⁵ V 12., 13. in 14. stoletju je geografsko zelo obsežna župnija že doživela prve ozemeljske in druge spremembe.⁶ Leta 1374 so samostojni vikariat postale Žetale, pred 1395. pa sta bili že samostojni cerkveni skupnosti Hajdina in Videm pri Ptuju. Leto 1395 je bilo za župnijo Hoče še posebej pomembno, saj je bila 21. oktobra inkorporirana samostanu benediktincev v Gornjem Gradu.⁷ Höfler sicer kot leto, ko je patriarh Antonio Gaetani župnijo sv. Jurija v Hočah inkorporiral gornjegrajskim

¹ Dolinar: *Slovenska cerkvena pokrajina*, str. 11–12.

² Koropec: Hoška davnina, str. 129; prim. še Höfler: *O prvih cerkvah in župnijah*, str. 306–307.

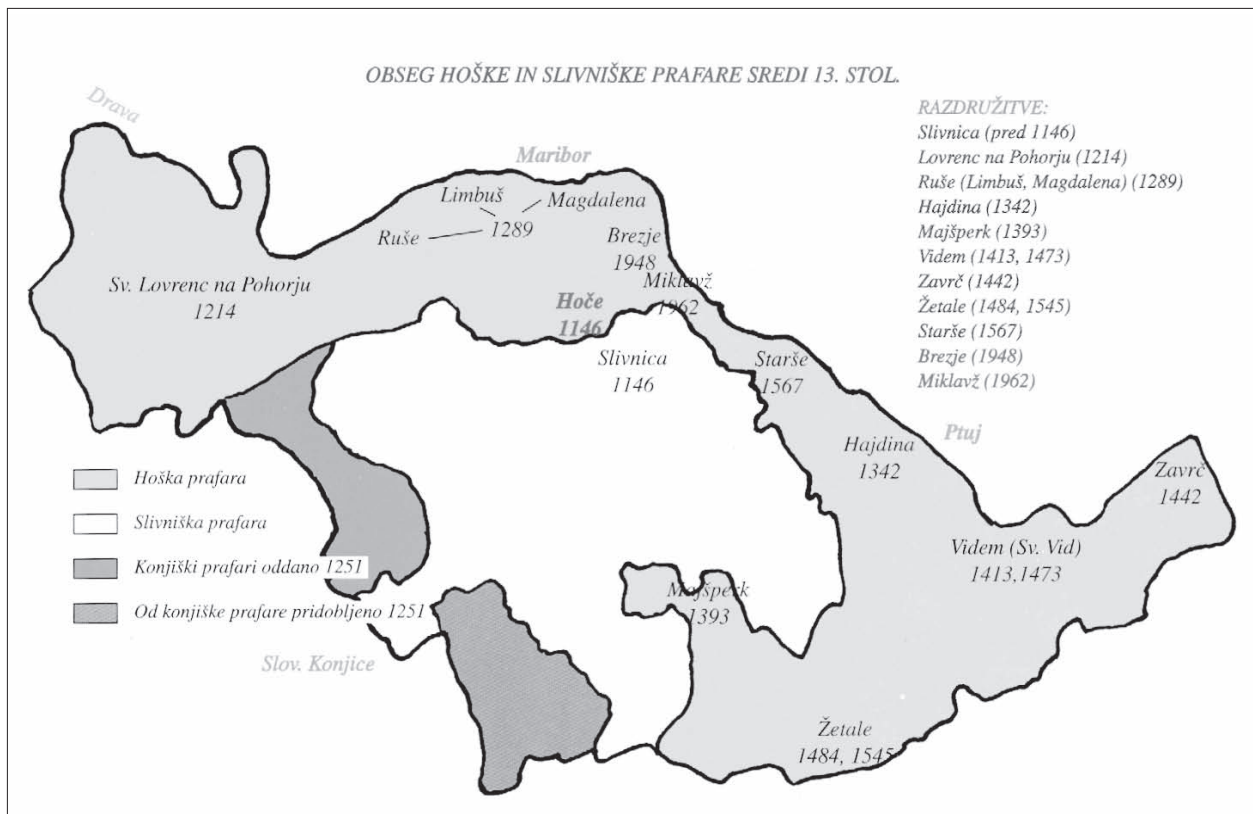
³ Koropec: Hoška davnina, str. 130 (prevod Jože Mlinarič in Anton Ožinger): v listini je zapisano tudi, da po njuni smrti preidejo vse desetine spet v roke oglejske cerkve. Tako ne smeta od cerkve ničesar zastaviti, podariti v fevd ali na kak drug način odtujiti.

⁴ Höfler: *O prvih cerkvah in župnijah*, str. 306.

⁵ Prav tam, str. 307.

⁶ Prim. Koropec: Hoška davnina, str. 131–134.

⁷ Glej v nadaljevanju dokument št. 1.

Sl. 1: Skica hoške in slivniške parafare sredi 13. stoletja
(Hoče: 850 let, str. 93)

benediktincem, navaja leto 1396; omenjena utelesitev pa je bila le delna (v nasprotju z inkorporacijo Pilštajna in Škal).⁸ Kot pražupnija je bila hoška župnija v polnih pravicah oglejskega patriarha, in to do leta 1396, ko jo je omenjeni patriarh z vsemi pravicami, spiritualnimi in temporalnimi kot tudi »ac iure archidiaconali«⁹ inkorporiral benediktinskemu samostanu v Gornjem Gradu. S tem so pod gornjegrajski samostan prišli tudi vsi hoški vikariati, a ni podatkov, da bi ta nad njimi izvajal tudi arhidiakonatsko oblast. Iz gradiva o župniji in njenih vikariatih je vidno, da so težave z duhovniki reševali savinjski arhidiakoni ali drugi patriarhovi opolnomočenci in sam opat.

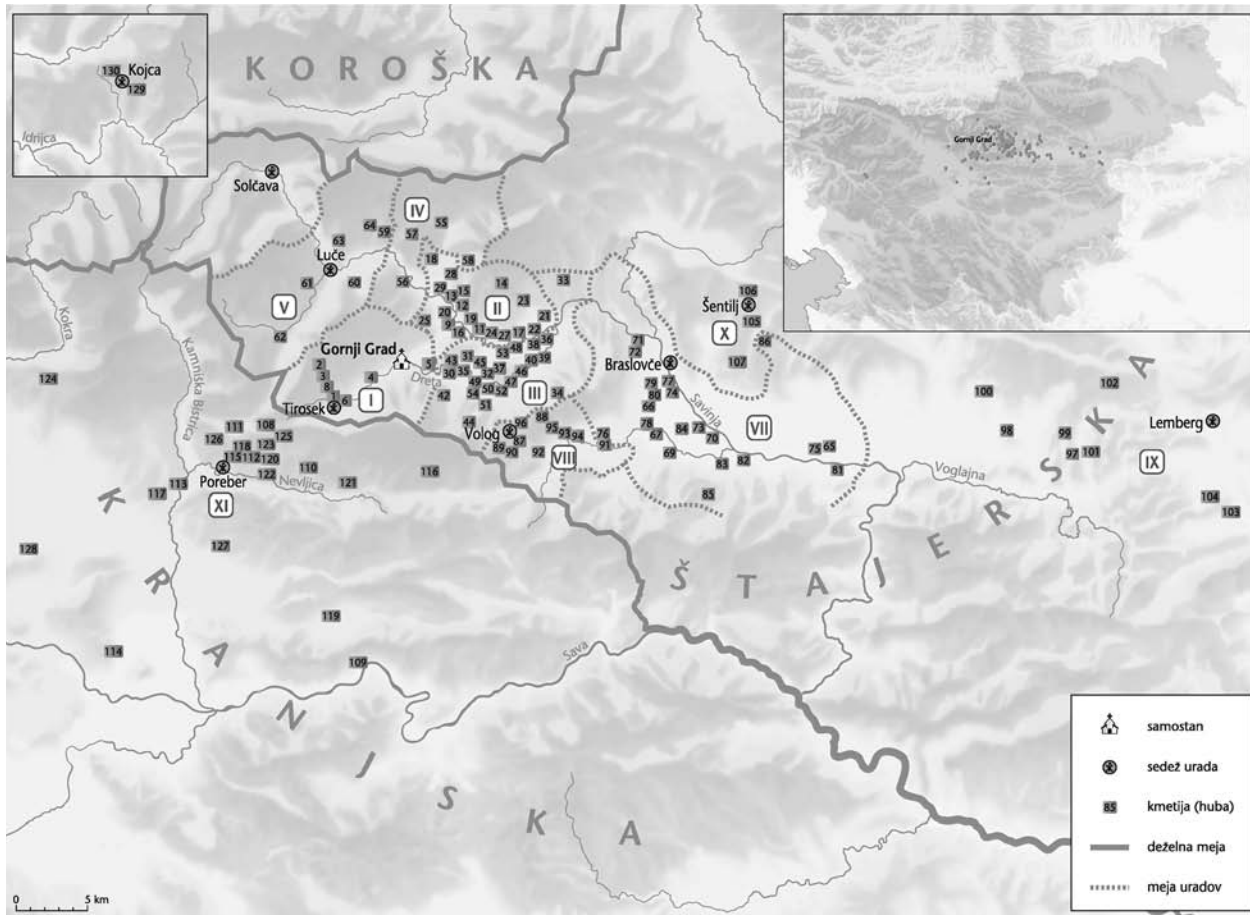
Že naslednje leto se je to kazalo na ta način, da je imela skupnost svetega Jurija v hoški župniji denarno obveznost do samostana. Gornji Grad je med drugim leta 1400 prevzel obveznost Hermana Celjskega hoškemu župniku Jurija iz Kostanjevice. Šele 13. decembra 1404 je Oglej potrdil hoško župnijo Gornjemu Gradu, papež pa šele leta 1409.⁹ Za mesto hoškega župnika je pred 21. junijem 1412 potekal oster boj; cerkve se je polastil trajni vikar Friderik Kreis, podpirala pa sta ga gornjegrajski samostan in upravitelj vranske farne cerkve Teoderik Teufel. Patriarh je moral prestopnikom zagroziti z izključitvijo iz cerkvene skupnosti. Odločitev pa je prišla 21. junija in župnik je postal Štefan Stral. Umestil ga je škof iz madžarskega Veszpréma, a se je zadeva vlekla še do junija 1423.¹⁰ Patriarh je leta 1445 potrdil Gornjemu Gradu inkorporirane župnije, med temi pa so bile tudi Hoče. Po zapisu v gornjegrajskem urbarju je leta 1426 moral hoški župnik na leto dajati samostanu 14 mark in od desetine 20 mark.¹¹

⁸ Prim. Höfler: *O prvih cerkvah in župnijah*, str. 32 (glej op. 85).

⁹ Koropec: *Hoška davnina*, str. 134.

¹⁰ Koropec: *Hoška davnina*, str. 135; glej dokument št. 3.

¹¹ Prav tam, str. 135.

Sl. 2: Zemljevid gornjegrajskih posesti

(pripravila M. Rihtaršič za potrebe razstave Ljubljanska škofija – 550 let)

Med letoma 1449¹² in 1461¹³ pa se je hoška podrejenost Gornjemu Gradu očitno končala, saj pomembna štajerska župnija ni prišla v sestav nove ljubljanske škofije. Kaj se je zgodilo med letoma 1449 in 1461, ni povsem jasno, je pa gotovo nenavadno, da hoška župnija ni bila priključena novoustanovljeni škofiji, saj so vse druge (morda celo bolj oddaljene in odročne, z manjšim pomenom) tako na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem postale del škofove menze. Pravi razlog, da ni bila priključena najbrž ni bila oddaljenost od novega škofijskega sedeža, prej je bil razlog dejstvo, da je cesar patronat nad to obsežno in bogato župnijo, ki ga je do takrat imel gornjegrajski opat, obdržal zase.¹⁴

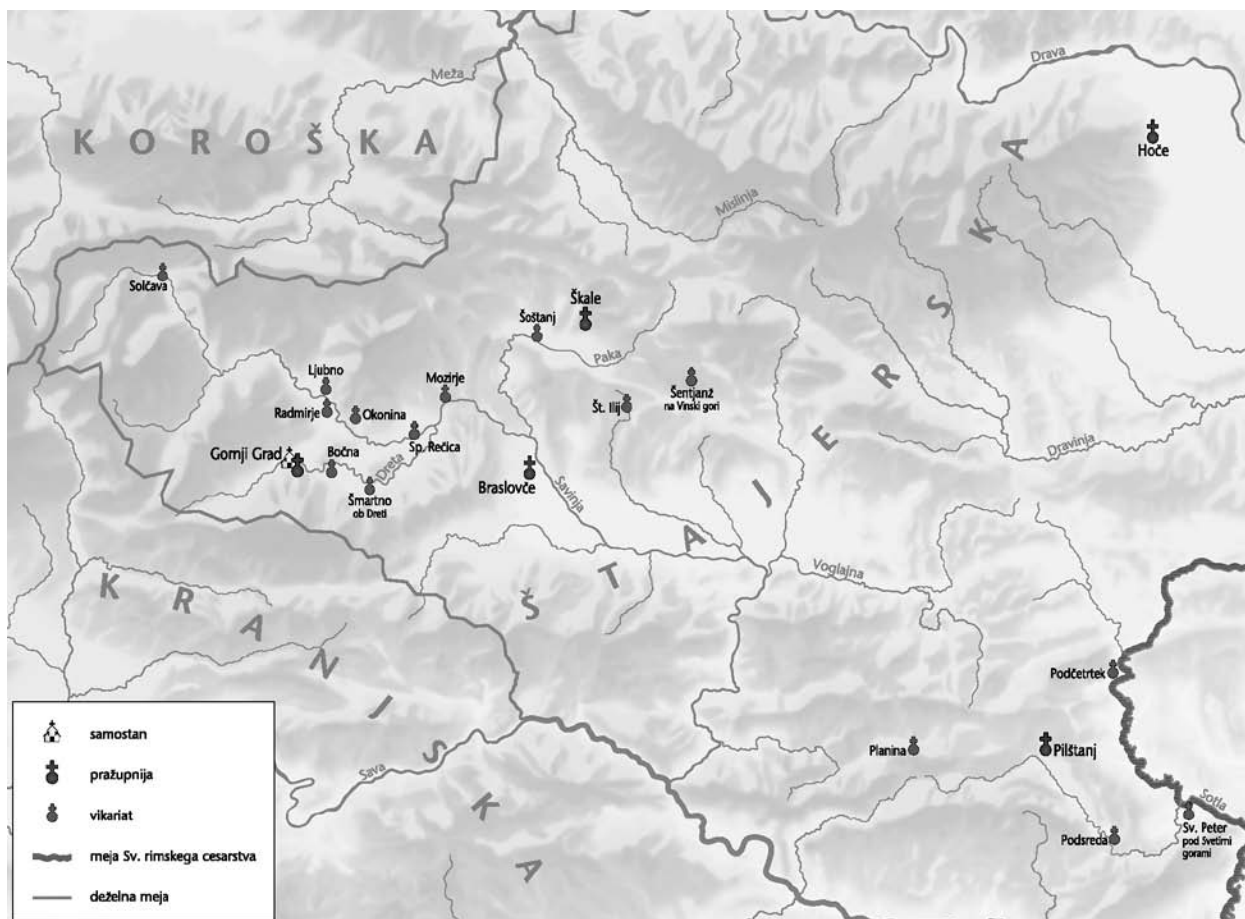
Objava dokumentov iz KAL-a¹⁵ v zvezi s Hočami, ki so vsebinska celota, in odnosom do samostana v Gornjem Gradu bi tako lahko še dodatno osvetlila dogajanje v Hočah v prvi polovici 15. stoletja, obenem pa bi lahko pomenila tudi začetek sistematičnega preučevanja »hoškega« gradiva, ki še ni bilo obravnavano ali pa je bilo morda preveč površno odpravljeno. Le z objavo in preučitvijo še drugih dokumentov (v domačem arhivu – NŠAL, v ARS-u in v drugih arhivih) lahko računamo na korektne odgovore na nekatera še vedno odprta vprašanja.

¹² Glej dokument št. 6.

¹³ Dolinar: Ljubljanska škofija: 550 let (glej prevod J. Visočnik listine iz 1461, str. 596–602).

¹⁴ Höfler: O prvih cerkvah in župnijah, str. 33, 309; prim. še Žnidaršič Golec: Vzroki in okoliščine ustanovitve ljubljanske škofije, str. 7–26.

¹⁵ V fondu KAL-a sta hranjena še dva dokumenta v zvezi s Hočami: fasija (NŠAL, NŠAL 100, 89/52) in dokument o prihodkih župnije (NŠAL, NŠAL 100, 102/1), ki pa nista vključena v obravnavo, saj časovno in vsebinsko ne sodita v kontekst. Oba sta namreč iz časa po ustanovitvi ljubljanske škofije.

Sl. 3: Zemljevid gornjegrajskih župnij
(pripravila M. Rihtaršič za potrebe razstave Ljubljanska škofija – 550 let)

Samostan v Gornjem Gradu

Benediktinski samostan v Gornjem Gradu je bil ustanovljen leta 1140; ustanovil ga je že omenjeni oglejski patriarh Peregrin I., ki je slovel kot odkrit privrženec cesarja Friderika I.¹⁶ Samostan je bil ena najpomembnejših cerkvenih institucij v srednjem veku na Slovenskem, obenem pa tudi edini benediktinski samostan na Slovenskem. Nastal je na pobudo plemiča Dyebalda de Chagere in njegove žene Trute, ki sta mu tudi zagotovila posestvo za vzdrževanje. Oglejski patriarh Peregrin I. je tako 7. aprila 1140 v Ogleju potrdil ustanovitev benediktinskega samostana v Gornjem Gradu in še dodatno povečal posestvo – samostan naj bi torej obstajal že pred letom 1140. Gornjegrajski opatiji je bilo pridruženih pet župnij s podrejenimi župnijskimi vikariati. Oskrbovali so jih menihi ali duhovniki, ki so jih ti izbrali. Po urbarju iz leta 1426 se je posest benediktinske opatije raztezala v uradih Tirosek, Posavinje, Zadretje, Ljubenska Gora, Luče, Solčava, Braslovče, Volog, Lemberg, Šentilj, Poreber, Kojca na Tolminskem in Arteca v Furlaniji. Po 333-tih letih delovanja je papež Sikst IV. 8. aprila 1473 samostan ukinil ter njegovo ozemlje predal ljubljanski škofiji.¹⁷

¹⁶ Mavrič: Gornjegrajsko, str. 11; Dolinar: Obernburg, str. 9–37.

¹⁷ Čipić Rehar – Dolinar – Otrin – Visočnik: *Ljubljanska škofija – katalog*, pano 1; Mavrič: Gornjegrajsko, str. 11–20, 24–32; Orožen: *Das Benediktiner – Stift*, passim.

Dokumenti – prepis¹⁸ in komentar

1. Utelesitev cerkve sv. Jurija v Hočah samostanu v Gornjem Gradu, ki jo je izpeljal patriarh Antonij¹⁹ (NŠAL 100, KAL, fasc. 83/72)

Antonij, po milosti Božji oglejski patriarh, spoštovanemu sinu v Kristusu, častivrednemu bratu v veri Nikolaju, opatu v benediktinskem samostanu Gornji Grad, pozdrav in blagoslov vsem, ki tam dobro delajo ... V nadaljevanju je najprej opis stanja v samostanu in cerkvi v Gornjem Gradu, saj sta imela veliko škode, tako da so bila samostanska poslopja v slabem stanju. Obnova bi tako bila nujno potrebna, stroški le-te pa za brate veliki. K pomoči za to obnovo (in stroške) bi tako pritegnili ljudstvo sv. Jurija v Hočah, in to na ta način, da bi jih pridružili in inkorporirali samostanu. Omenjeno ljudstvo je bilo popolnoma na dnu in bi ga ta utelesitev dvignila. Župnijo sv. Jurija v Hočah z vsemi in posameznimi pravicami, deli in pritklinami, duhovnimi in časnimi za vse večne čase, bi tako združili in inkorporirali samostanu v Gornjem Gradu; prav tako pa tudi cerkvi sv. Jurija v Škalah in sv. Mihaela v Pilštajnu.²⁰ Primernemu vikarju naj bi opat v Gornjem Gradu (ti oz. tvoji nasledniki) podelil dušno pastirstvo v Hočah.

Incorporatio Mon(aste)rio Oberburg(ensi) facta per Antonium Patriarcha(m) Ecclesia(e) S(ancti) Georgij in Chotz pro uno Sartore recognitonis, 1395.

ANTONIUS Dei gratia Sancta(e) Sedis Aquileiensis Patriarcha dilecto in Chr(ist)o filio Ven(erabi)li religioso fratri Nicolao²¹ abbati Mon(aste)rij Oberburgk ordinis S(ancti) Benedicti salute(m) in eo qui bene operantib(us) vera(m) in omnib(us) dat salutem; annuendum esse libentissime illoru(m) precib(us) arbitramur in quib(us) vera fides & charitas viget bonis(que) insudans operib(us) ac in Dei laudib(us) continuo perseveratur & ad honores & statum n(ost)r(u)m & Eccl(es)ia(e) n(ost)ra(e) personas res & bona exposuerunt & exponerent incessanter, verum per te nobis porrecta supplicatio continebat quod cum tunc pra(e) fatum Mon(aste)rium ex multorum oppressionib(us) damna pertulerit plurima & cum in contrata publica sit fundatum minora nullaten(us) patiatur quia magnam continue hospitalitem te oportet tenere & ipsi(us) Mon(aste)rij a(e)dificia diu collapsa et totaliter ruinata non modica reformatione indigeant ad qua(m) faciendam insistere dignosceris maxime posse et inculta ad cultura(m) reducere non desistis p(ro)p(ter) qua(s) multas & intollerabiles subire te oportet expensas per quas fratribus ibidem altissimo continue famulantib(us) de necessariis per te non valet ut decens existeret provideri cum ipsi(bus) Mon(aste)rii ad ta(m) pia opera propriae non suppetant facultates supplicasti nobis ut plebem S(ancti) Georgij in Chotz n(ost)rae dioecesios monti pietatis zelo in subsidium ipsarum expensaru(m) in quib(us) oportet continue ut pra(e)mittitur te subire ob virginis gloriosa(e) Reverentiani sub uni(us) vocabulo ipsum tuum mon(aste)rium extitit dedicatum eidem mon(aste)rio unire & incorporare benigni(us) & gratiosi(us) dignaremur. Nos ig(itu)r pra(e)missis mature pensatis & in archano n(ost)ri pectoris pluries revolutis habita(que) informatione diligenti et ex fide dignis relatib(us) certificati pra(e)missa o(mn)ia vera esse & pl(us) qua(m) d(ic)ta plebe ut clare didicim(us) colapsa est totaliter et destructa et per te poterit erigi & multipliciter reformari tuis supplicationib(us) humilib(us) annuentes eandem plebe(m) S(ancti) Georgij in Chotz cum omnib(us) & singulis jurib(us) jurisdictionib(us) membris & pertinentijs spiritualib(us) et temporalib(us) ad ipsam Ecclesiam

¹⁸ Za pomoč pri transkripciji dvoumnih delov se na tem mestu zahvaljujem dr. F. M. Dolinarju.

¹⁹ Antonius I Caetanus – oglejski patriarh (1394–1402).

²⁰ Orožen: Das Benediktiner - Stift, str. 157,

²¹ Nikolaj I, opat v Gornjem Gradu, med ca. 1363 in 1404.

*quovismodo spectantib(us) per nos & suc(c)essores n(ost)ros ac vice & nomine n(ost)ra(e) Aquileien(sis) Ecclesia(e) omnib(us) modo jure & forma quib(us) meli(us) & efficaci(us) possum(us) eidem tuo Mon(aste)rio incorporamus perpetuo & unimus prout Ecclesia S(ancti) Georgij de Schalach & S(ancti) Michaelis in Peylstain probationem meam Bertrandum Nicolau(m) Ludovicum & Marquardum²² pra(e)decessores n(ost)ros ipsi vestro mon(aste)rio sunt unita(e) cura(m) animar(um) & administrationem bonor(um) tam spiritualium quod temporalium ad ipsa(m) ecclesiam quovismodo spectantium si vacat ad pra(e)sens vel in posterum quomodocum(que) vacare contigerit tibi tuis(que) successorib(us) in perpetuu(m) commitentes ita tamen quod ipsa Ecclesia in divinis nullaten(us) defraudetur cura(que) animaru(m) vicario idoneo & sufficienti per te tuosq(ue) successores committatur & taliter quod ullo tempore detrimentum nullaten(us) patiatur volum(us) insuper quod pro recompensatione ipsi(us) gratia(e) tu & successores tui nobis & successorib(us) n(ost)ris in perpetuu(m) in quo libet festo S(ancti) Luca(e) proxime venturo unum pastorem mittere tenearis & infallibiliter teneantur haru(m) sub n(ost)ri appensione sigilli testimonio litterar(um) data in terra n(ost)ra utini sub anno D(omi)ni 1395 die 21 octobris quarta(e) indicti-
onis pont(ificatus) s(anctissimi) in Chr(ist)o, Patris & D(omi)ni n(ost)ri S(ancti) Bonifaci(j)²³ Divina providentia Papa(e) noni anno sexto.*

2. Kopija papeške investiture za župnijo Hoče, 1398 februar 9 (NŠAL 100, KAL, fasc. 83/75)

Papež Bonifacij spoštovanemu Juriju Dekonu iz Kostanjevice, upravitelju župnijske cerkve v Hočah, ki je bila po smrti Nikolaja Atana²⁴ nezasedena, cerkev podeljuje Juriju Dekonu. Župnija Hoče je s tem inkorporirana samostanu Gornji Grad in s to cerkveno nadarbino je umeščen Jurij Dekon.²⁵ Leta 1398 in 1399 se je očitno v Hočah zgodil zaplet pri zasedbi praznega mesta župnika. Po smrti Nikolaja, ki ga omenja tudi dokument, se tu srečamo z Jurijem iz Kostanjevice. Ta naj bi se – najbrž s podporo Hermana II. Celjskega – vsilil v župnijo in s tem oškodoval opata in samostan v Gornjem Gradu. Tu se srečamo z začetki tega spora; pravica je bila očitno na Jurijevi strani, saj sta se opat in samostan leta 1400 obvezala, da bosta odškodnino, ki jo je grof plačeval Juriju zaradi izgube župnije, odtlej poravnava sama.²⁶

Copia investiturae papalis sup(er) Chobsch, 1398 februar 9.

Bonifaci(us) Ep(iscopu)s, serv(us) servorum Dei dilecto filio Georgio Dekonis de Landestross rectori parochialis Ecclesia(e) in Chotz Aquileien(sis) dioeces(is) salutem & Ap(osto)licam benedictione(m) vita(e) ac morum honestas aliaq(ue) laudabilia probitatis & virtutum merita super quib(us) apud nos fide dignor(um) commendaris testimonijs nos inducunt ut to²⁷ specialib(us) favorib(us) et gratiis prosequamur dudum siquide(m) per nos accepto quod patriarchalis Eccl(es)ia in Chotz Aquileien(sis) dioecesios qua(m) quondam Nicola(us) Atan(us)²⁸ ipsi(us) Ecclesia(e) rector dum viveret obtinebat, per ipsi(us) Nicolai obitum qui extra Romana(m) curiam decessit vacaverat & vacabat tunc; nos de ipsa Ecclesia si

²² Oglejski patriarhi med 1334 in 1381.

²³ Papež Bonifacij IX., med 1389 in 1404.

²⁴ Nobenega od omenjenih duhovnikov ni na seznamu hoških dušnih pastirjev, prim. Jezernik: Mati mnogih hčera, str. 305–306.

²⁵ Prim. Orožen: Das Benediktiner - Stift, str. 158.

²⁶ Höfler: O prvih cerkvah in župnijah, str. 307.

²⁷ Zelo jasno je zapisana beseda to, a ne daje nikakršnega smisla.

²⁸ Duhovnik v Hočah, predvidoma v drugi polovici 14. stoletja.

tunc ut promittitur vacabat & non erat in ea alicui specialiter ius qua(e)situ(m) tibi per n(ost)ras litteras gratiose mandavim(us) provideri certis tibi sup(er) hoc executorib(us) deputatis; prout in d(ic)tis litteris pleni(us) continetur, tu(us) sicut exhibita nobis nup(er) pro parte tua petitio continebat Ecclesia(m) ipsa(m) pra(e)dicta(rum) litteraru(m) vigore collata(m) assecuta(m) fuit; cum a sicut eadem petitio subiungebat a nonnullis asseratur Ecclesiam pra(e)fatam alias qua(s) ut pra(e)fertur vacavisse seu vacaretu(r) propterea dubites sup(er) ipsa Ecclesia te posse in posteru(m) molestari. Nos volentes te qui presbyter et pra(e)missor(um) meritoru(m) tuor(um) intuitu favorib(us) prosequi gratiosis tuis in hac parte supplicationib(us) inclinati volum(us) et tibi sup(er) Parochiali Monsburgh(ensi) litiganti Ap(osto)lica auth(oritat)e concedim(us) quod pra(e)dicta(e) littera(e) et process(us) habiti per easdem, & qua(e)cunq(ue) inde secuta a data pra(e)sentium valeant plenaq(ue) obtinea(nt) roboris firmitatem, etiamsi d(ic)ta Eccl(es)ia in Chotz cui(us) fruct(us) reddit(us) & provent(us) triginta duaru(m) Marcharum argenti puri secundum commendationem existimationem valore(m) annuu(m) ut asseris non excedunt alias qua(s)ve pra(e)fertur vel ex alter(ius) cui(us)cum(que) persona aut per constitutione(m) felicis recordationis Johannis Papa(e) 22 pra(e)decessoris n(ost)ri qua(e) incipit execrabilis vel libera(m) resignatione(m) alicui(us) per eu(m) de illa extra dictam curiam cora(m) notario publico et testib(us) sponte factam vacet etiamsi tanto tempore vacaverit quod ei(us) collatio juxta Lateranen(sis) statuta concillij ad sedem Ap(osto)licam legitime devoluta, vel ipsa Ecclesia in Chotz dispositioni Ap(osto)lica(e) specialiter reservata existant et sup(er) ea inter aliquos lis cui(us) statum volum(us) haberi pra(e)sentib(us) pro expresso, in d(ic)ta curia vel extra eam pendeat indecisa et ille ex cui(us) persona ultimo vacavit sedis pra(e)dicta(e) capellan(us) vel alius officialis aut fructuu(m) & proventuu(m) camera(e) Ap(osto)lica(e) debitorum collectoru(m) vel sub collectoru(m) aut alicuiu(s) ex venerabilib(us) fratrib(us) n(ost)ris sancta(e) Romana(e) Ecclesia(e) cardinalib(us) familiaris fuerit pie mem(oriae) Bonifacij papa(e) 8 pra(e)decessoris n(ost)ri & quib(us)cum(que) constitutionib(us) Ap(osto)licis ac aliis omnib(us) non obstantib(us) qua(e) in d(ic)tis litteris volum(us) non obstare volum(us) a quod qua(m) prim(um) dictam Ecclesia(m) in Chotz sive praedictaru(m) sive praesentium litterarum vigore fueris pacifice assecut(us) eandem Ecclesiam Monsburgk sup(er) qua(m) ut pra(e)fertur litigat ac omne jus tibi in ea seu ad eam quomodolibet competent omnino dimittere tenearis nulli ergo omnino hominu(m). Dat(um) Roma(e) apud S(anctum) Petru(m) 9. febr(uarii); pont(ificatus) n(ost)ri ann(or)um 9.

3. Proces v zvezi s hoško župnijo in tamkajšnjim župnikom, september 1412 (NŠAL 100, KAL, fasc. 83/86)

Dokument v zvezi s spori zaradi oškodovanja opata in gornjegrajskega samostana pri imenovanju novega duhovnika. Dokument je izraz dogajanja pred junijem 1412, ko je za mesto hoškega župnika potekal oster boj. Cerkve se je namreč polastil vikar Friderik Kreis, podpirala pa sta ga gornjegrajski samostan in upravitelj vranske farne cerkve Teoderik Teufel. Šlo je celo tako daleč, da je moral patriarh prestopnikom zagroziti z izključitvijo iz cerkvene skupnosti. 21. junija 1412 je odločil Rim in po procesih je postal župnik Štefan Stral. Umestil ga je škof iz madžarskega Veszpréma. Zadeva se je vlekla še naprej v leto 1412.²⁹

Instrumentum inhibitionis ob litis pendentia(e) de non molestando abbate & conventu Oberburg(ens)e, 1412.

²⁹ Koropec: Hoška davnina, str. 135; Orožen: Das Benediktiner – Stift, str. 165; Höfler: O prvih cerkvah in župnijah, str. 307, 309.

Reverendis in Chr(ist)o patrib(us) ac Dominis D(omi)nis D(ei) G(ratia) patriarcha(e) Aquileien(s)i, Vesprinien(s)i E(pisco)po³⁰ ipsorumq(ue) aut cui(us)libet eorum in spiritualib(us) & temporalib(us), vicariis generalib(us) & officialib(us) nec non Ven(eralibus) viris D(omi)nis Nicolao de Portugmano vicario Ecclesia(e) Aquileien(sis) generali et Johanni Detavo Eccles(iae) Coll(egialis) S(ancti) Jo(ann)is Traburge(nsis) Lavantina(e) diöcesis universis alijs & singulis iudicib(us) commissarijs delegatis subdelegatis, executorib(us) sub executorib(us) et eorum loca tenentib(us) per civitate(m) & districtum Aquileien(sem) & Vesprinensem ac alias ubilibet constitutis et pra(e)sertim tibi Stephan(us) Stroel ex adverso principali in inserta commissione ex adverso principaliter nominato, omnib(us)q(ue) alijs & singulis quorum interest aut intererat, quosq(ue) infrascriptum tangit negocium, seu tangere poterit quomodolibet in futuro(m) quib(us)c(um)q(ue) nominib(us) censeantur.

Cinto de Zivolla decretoru(m) doctor scholastic(us) Eccl(es)ia(e) Slovicensis D(omi)ni N(ost)ri Papa(e) capellan(us) ipsiusq(ue) sacri Palacij Ap(osto)lici causaru(m) ac ca(us)a(e) et partib(us) infrascriptis ab eodem D(omi)no N(ost)ro Papa auditor specialiter constitut(us), salutem in D(omi)no et pra(e)sentib(us) indubiam adhibere fide(m). Nuper ex parte Sanctissimi in Ch(rist)o patris & D(omi)ni N(ost)ri D(omi)ni Johannis divina providentia Papa(e) [Joh. XXIII.]³¹ quandam commissionis sive supplicationis cedulam nobis per certum suum cursorem pra(e)sentatam nos cum ea qua decuit reverentia recepisse noveritis sub his verbis; dignetur sanctitas vestra causam et causas appellationis et appellation(um) in partib(us) pro parte Ven(erabi)liu(m) et religiosorum viror(um) D(omi)nor(um) Nicolai³² Abbatis nec non Convent(us) Mon(aste)rij in Oberburgk ordinis Sancti Benedicti ac Friderici Greis perpetui vicarij parochialis Eccl(es)ia(e) in Chotsch Aquileien(sis) diöcesios tam coniunctim qua(m) divisim interpositam.

A nonnullis perversis processib(us) excommunicationis, suspensionis & interdicti sententias continentes per D(omi)nu(m) Nicolaum de Portagruano decretorum doctore asserentem se vicarium generale(m) in spiritualib(us) Ecclesia(e) Aquileien(sis), & a nonnullis alijs gravaminib(us) eisdem D(omi)nis Abbati & conventui ac Friderico ad instantiam cui(us)dam Stephani Stroel asserentis se presbyteru(m) d(ic)ta(e) diöcesios de & super d(ic)ta Eccl(es)ia parochiali in Chotsch, seu eiq(ue) perpetua vicaria et eiq(ue) seu earum occasione fulminatis Illatis nec non ca(us)am et ca(us)as totiq(ue) negocij principalis & negociorum principalium qua(e) vertitur & vertunt seu verti & esse sperant inter pra(e)fatos D(omi)nos Abbatem et conventum ac Fridericum ex una et p(rae)d(ic)t(u)m Stephanu(m) de & super d(ic)ta Ecclesia parochial(i) seu eiq(ue) perpetua vicaria et alijs in ca(us)a h(uius)mo(d)i de dicendis et eoru(m) occasione partib(us) ex altera nec non ca(us)am nullitatis dictoru(m) perversorum processuu(m) committere alicui ex Venerabilib(us) viris Domi(nis) vestri sacri palatij Ap(osto)lici causaru(m) auditorib(us) audiendi decidendi & fine debito terminandi, cum omnib(us) & singulis emergen(di) incidentib(us) dependentib(us) & connexis, et cum potestate citandi p(rae)d(ic)t(um) Stephanu(m) o(mn)esq(ue) alios et singulos sua interesse putantes, tam coniunctim quam divisim, in Roman(a) Curia extra & ad partes toties quoties op(us) fuerit; cum potestate etiam eosde(m) D(omi)nos Abbatem & Conventum nec non singulares monachos ei(us)dem mon(aste)rij etiam p(rae)d(ic)t(um) Fridericum a quib(us)cunq(ue) excommunicationib(us) & suspensionis sententijs p(rae)d(ic)tis absolvendi ac interdictum relaxandi simpliciter vel ad cautelam toties quoties op(us) fuerit. Non obstante quod ca(us)a seu ca(us)a(e) h(uius)mo(d)i non sint ad Romana(m) Curiam legitime devolute nec in

³⁰ Škof iz Veszpréma na Madžarskem; leta 1412 gre najbrž za škofa Brando ali morda njegovega predhodnika Jurija.

³¹ Protipapež Janez XXIII. v času zahodne shizme med 1410 in 1415.

³² Gornjegrajski opat Nikolaj II., 1409–1414.

ea de sui na(tur)a tractanda seu finienda; in fine v(estrae) d(ic)ta(e) commissionis seu supplicationis cedula(e) scripta erant de alteri(us) man(us) littera superiori littera(e) ipsi(us) cedula(e) penit(us) & omnino dissimili et diversa ha(e)c verba videlicet; de mandato D(omi)ni N(ost)ri Papa(e) audiat magister Chunzos citet ut petit(ur) absolvat etia(m) ad cautelam relaxet interdictum de jure & justicia faciat cui(us) quidem commissionis citationis legitima extra Romana(m) Curia(m) et ad partes contra et advers(us) quendam Stephanu(m) Stroll ex adverso in d(ic)ta nobis facta et pra(e)sentata commissione ex adverso principaliter nominatos omnesq(ue) alios & singulos sua cuniunctim vel divisim interesse credentes in forma solita decreta subsequitur. Fuim(us) per honorabilem virum magistrum Henricum Kilbert in Romana Curia & pra(e)libator(um) Dominor(um) Abbatis & Conventus ac Friderici Kreis principalium in anted(ic)ta commissionis sive supplicationis cedula [---]³³ principaliter nominatoru(m) procuratore(m) prout de suo procuracionis mandato legitima extitit facta fides cora(m) nobis constitutum debita cum instantia requisiti qu(atenus) in ca(us)a & ca(us)is h(uius)mo(d)i more solito inhibere sibiq(ue) litteras inhibitoriales extra Romana(m) Curia(m) & ad partes in forma solita & consueta decernere & concedere dignaremur nos ig(itu)r Csunzo auditor pra(e)fat(us) attendentes requisitione(m) h(uius)mo(d)i fore justam et rationi congruam volentesq(ue) in ea & ca(us)is h(uius)mo(d)i a(e) qualitate(m) servare ac partib(us) ipsius justitiam administrare ut teneremur, idcirco auctoritate Ap(osto)lica nobis in hanc partem commissa vobis Reverendis patrib(us) D(omi)nis patriarcha(e) et ep(iscop)o vestris(que) in spiritualib(us) & temporalib(us) vicariis generalib(us) & officialib(us) specialiter vobis D(omi)no Nicolao de Portugruano vicario generali ac Johanni Detan S(ancti) Johannis Traburg(ensis) omnib(us)q(ue) alijs & singulis supradictis ac tibi Stephano Stroll ex adverso principali pra(e)fato in ca(us)is & ca(us)a h(uius)mo(d)i more solito inhibendu(m) duxim(us) & inhibemus, ne post legitima(m) d(ic)ta(e) citationis per vos velut pra(e)fertur decente executionis in eisdem partib(us) factam, vos vel aliquis vestru(m) per vos vel alium aut alios quovis modo publice vel occulte ducere vel inducere in vili pendium litis pendentia(e) et juris et dictoru(m) Abbatibus & Convent(us) ac Friderici principalium pra(e)judicium vel iudem principales viceversa in pra(e)judicium vestri quicqua(m) in ca(us)a & causis h(uius)mo(d)i attentare seu innovare pra(e)sumat si sec(que) factum fuerit id folio revocare & in statum pristinu(m) reducere curabim(us) Deo & justitia mediante qua(e) omnia & singula vobis universis & singulis supradictis intimam(us) insinuat(us) & notificam(us) et ad vestram & cui(us)libet vestr(orum) noticia(m) deducim(us) & deduci volum(us) per pra(e)sentes ne de pra(e)missis seu pra(e)missoru(m) aliquo ignorantiam aliqua(m) pretendere valeant seu etiam allegare; in quor(um) omniu(m) & singularu(m) fidem et testimonium pra(e)missoru(m) pra(e)sentes litteras inhibitorias sive pra(e)sens publicu(m) instrumentu(m) exinde fieri et per Notarium publicu(m) nostrumq(ue) et h(uius)mo(d)i ca(us)ae cora(m) nobis scribam infrascripto subscribi & publicari mandavim(us), n(ost)ri(que) sigilli jussim(us) appensione muniri datu(m) & actu(m) Roma(e) apud S(anctum) Petru(m) in Palatio causaru(m) Ap(osto)lico in quo jura reddunt mane hora consueta ad jura reddend(a) in loco n(ost)ro solito pro tribunali sedens, sub anno a nativitate D(omi)ni 1412 indictione quinta die v. luna(e) decima nona mensis septembris Pont(ificis) D(omi)ni n(ost)ri Papa(e) suprad(icti) Anno tertio putib(us) ibidem discretis viris magistris Lamberto Wolfera et Emerico de Seyncerschem notarijs publicis scribisq(ue) n(ost)ris clericis Osnabrugensibus et Colonien(sibus)³⁴ dioecesis testib(us) ad pra(e)missa vocatis specialiter & rogatis.

Et ego Albert(us) Penie cleric(us) Minden(sis)³⁵ dioecesis public(us)

³³ Zaradi piščevega popravljanja danes neberljivo.

³⁴ Osnabrück in Köln.

³⁵ Minden v Nemčiji.

Ap(osto)lica & Imperiali autoritate notari(us) pra(e)fati(que) Ven(erabi)lis viri D(omi)ni Csunzonis & h(uius)mo(d)i ca(u)sa(e) cora(m) eo scriba. Scriba quia p(rae)d(ic)tis inhibitioni, petitioni ei(us)q(ue) decreto omnib(us) alijs & singulis praemissis do sic ut pra(e)mittit(ur) fierent & agerentur una cu(m) pra(e)nominatis testib(us) p(raese)ns interfui eaq(ue) sic fieri vidi & audivi idcirco pra(e)sens hoc publicu(m) instrumentum per alium fideliter descriptu(m) ex inde confici subscripsi et publicavi in hanc publica(m) for(m)ula(m) redegei signoq(ue) & no(min)e more solito & consueto una cum appensione sigilli pra(e)fati D(omi)ni auditoris signavi rogat(us) & requisit(us) in fidem et testimoniu(m) omniu(m) & singulor(um) pra(e)missoru(m).

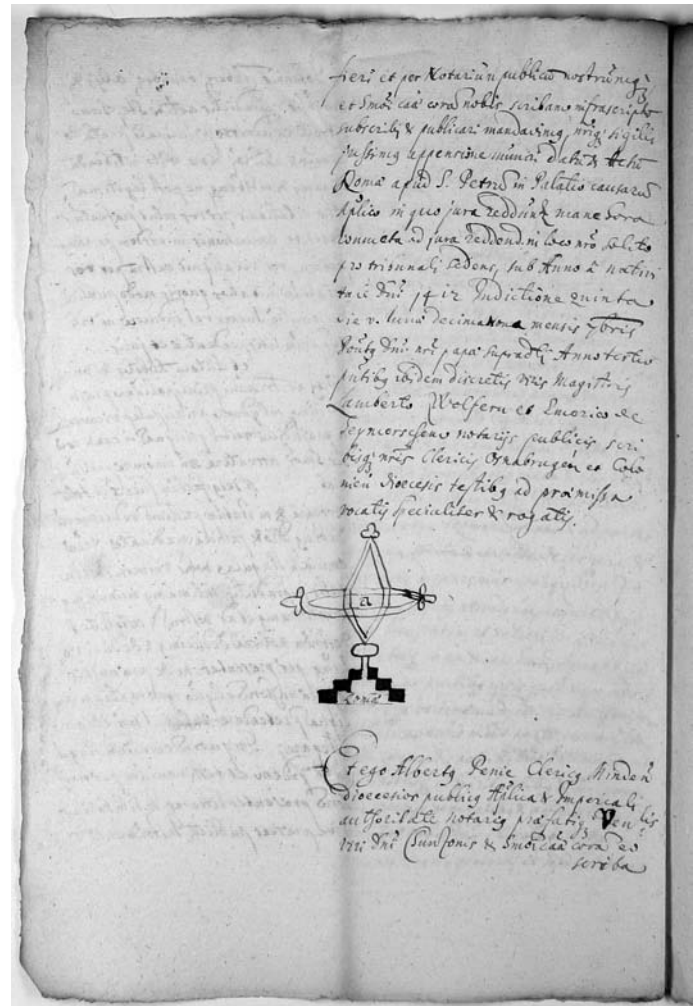
4. Potrditev patriarha v Ogleju, da je bila župnija Hoče (poleg župnij Braslovče, Škale in Pilštajn) inkorporirana gornjegrajskemu samostanu, 1445 junij 8 (NŠAL 100, KAL, fasc. 83/102)

Ludvik, kardinal in oglejski patriarh, potrjuje izpeljane inkorporacije gornjegrajskemu samostanu: ljudstvo in župnijske cerkve v Braslovčah, Škalah in Pilštajnu z vsemi deli in pritklinami duhovnimi ter časnimi ter s pravicami arhidiakonata za vse večne čase.

Ludovic(us)³⁶ Cardinalis et patriarcha Aquileien(sis) confirmat Mon(aste)rio Oberb(urgensi) facta(m) incorporatione(m) Fraslau, Scalach, Peylstein & Chotsch Ecclesiaru(m) cu(m) jure Archidiaconat(us).

8. juni 1445

Ludovic(us) miseratione Divina titulo S(ancti) Laurentij in Damaso s(acro)sancta(e) Romana(e) Eccl(esi)a(e) presbyter Cardinalis Patriarcha Aquileien(sis) D(omi)ni Papa(e) Camerari(us) Venerabili(bus) et religiosi filijs nobis in Chr(ist)o dilectijs fratri Benedicto³⁷ et Conventui Mon(aste)rij B(eatae) Maria(e) in Oberburg Ordinis S(ancti) Benedicti suoru(m)q(ue) successoru(m) d(ic)ta(e) Aquileien(sis) dioecesios, salutem & syncera(m) in D(omi)no charitatem arbitantes Deo gratum et hominib(us) loca divino cultui dedicata ipsoru(m)q(ue) jura & juris dictiones illoru(m) conservare et petitiones pra(e)sidentium ac Deo famulantiu(m) in eisdem juste be-

Sl. 4: Fotografija predzadnje strani na dokumentu iz leta 1412 (križ z napisom Romae – v Rimu) (foto: T. Krampač)

³⁶ Oglejski patriarh med 1439 in 1465.

³⁷ Gornjegrajski opat med 1444 in 1449.

nigne & gratiosissime exaudire, sane pro parte d(ic)torum Abbatis et convent(us) nobis fuit humiliter supplicatum, ea p(ro)p(ter) dilecti in D(omi)no filijs vestris justis postulationib(us) grata praebentes assensum³⁸ plebes & parochiales Ecclesias S(anctae) Maria(e) in Vraslau, S(ancti) Georgij in Scalach, S(ancti) Michaelis in Peylstain et S(ancti) Georgij in Chobtsch eiu(s)dem n(ost)ra(e) dioecesios cu(m) omnib(us) & singulis earu(m) plebium jurib(us) & jurisdictionib(us) membris et pertinentijs spiritualib(us) et temporalib(us) ac jure Archidiaconat(us) in plebib(us) pra(e)dictis vestro mon(aste)rio in perpetuu(m) canonice unitis & incorporatis prout ex privilegio pra(e)decessoru(m) nostroru(m) clari(us) et sacri(us)³⁹ dicitur contineri uniones & incorporationes h(uius)mo(d)i ac o(mn)ia & singula in d(ic)tis privilegijs nostroru(m) antecessoru(m) conventa proponitis adeptor sicut illa juste possidetis & quiete auctoritate n(ost)ra ordinaria confirmam(us) et approbam(us), ac illis n(ost)rum assensum praebem(us) in cui(us) rei testimonium, et perpetuu(m) robur inter litteras scribi fecim(us), n(ost)riq(ue) sigilli appensione muniri. Datu(m) Roma(e) dicta(e) habitationis n(ost)ra(e) die octava mensis Junij Anno D(omi)ni 1445 indictione 8 Pont(ificatus) S(anctissimi) in Chr(ist)o patris et D(omi)ni n(ost)ri D(omi)ni Eugenij⁴⁰ Divina providentia Papa(e) quartij anno quinto decimo.

5. Papež Nikolaj glede spora med gornjegrajskim opatom in Gašparjem, vikarjem pri sv. Juriju v Hočah (NSAL 100, KAL, fasc. 83/103).

Papež Nikolaj o sporu med gornjegrajskim opatom, ki je bil oškodovan, in Gašparjem, vikarjem pri sv. Juriju v Hočah, ki ga je oškodoval. Pri tem je pooblastil zagrebškega škofa in opata samostana blažene Marije v Zagrebu, da zadevo razišče in nato o njej razsodi.

Nicolaus papa comittit causam spolij inter abbatem Oberburgensem spoliatum et Casparum vicarium Sancti Viti (Georgii)⁴¹ in Choetz spoliatorem vertente, terminandam Zagrabiensi episcopo et abbati appellatione remota cum censuris. Anno 1447.

Nicolaus⁴² episcopus servus servorum Dei venerabili fratri episcopo Zagrabiensi⁴³ et dilecto filio abbati mon(aste)rij Beatae Mariae Zagrabiensis salutem et apostolicam benedictionem. Conquesti sunt nobis abbas et convent(us) Mon(aste)rij Beatae Mariae in Oberburg ordinis S(anc)ti Benedicti Aquileiensis Diaecesis quod Caspar⁴⁴ perpetuus vicarius parochialis Ecclesiae S(anc)ti Viti (Georgii) in Chotz dictae Diaec(esis) ipsos dicta Ecclesia, quae praefato Mon(aste)rio canonice unita et incorporata existit, et quam ipsi aliquamdiu tenuerant et possederant, tuncq(ue) terebant et possidebant pacifice et quiete contra iustitia spoliavit, seq(ue) in illam intrusit fructui percipiendo ex eadem. Cum autem dicti conquerentes sicut asserant potentiam dicti vicarij merito perhorrescentes cum infra civitatem Aquileiensem et dictam Diaecesim nequeant convenire secure, et iniuste spoliatis sit restitutionis beneficio succurrendum, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus vocatis qui fuerint evocandi, et dictis ab-

³⁸ Zaradi avtorjevega popraviljanja branje treh besed: grata praebentes assensu(m) ni gotovo.

³⁹ Sacrius se zdi najbolj verjetno branje okrajšane besede v tekstu, pri kateri je pisec najbrž storil napako, piše namreč saci(us).

⁴⁰ Papež Evgen IV., 1431–1447.

⁴¹ Pri zapisu tega dokumenta je nastala napaka; na mestu sv. Jurija v Hočah se namreč vedno pojavi sv. Vid v Hočah. Napaka je popravljena že na samem dokumentu.

⁴² Papež Nikolaj V., 1447–1455.

⁴³ Škof v Zagrebu, Benedikt med 1440 in 1454.

⁴⁴ Župnik v Hočah med ca. 1441 in 1480, prim. Jezernik: Mati mnogih hčera, str. 305.

bate et conventu, sicut iustum fuerit, restitutis, auditisq(ue) hinc inde propositis quod iustum fuerit, appellatione remota decernatis facientes quod decreveritis per censuram ecclesiasticam firmiter observari; testes autem qui fuerint nominati, si hi gratia odio vel timore subtraxerint, censura simili appellatione cessante compellatis veritati testimonium perhibere, quod si non ambo his exequendis potueritis interesse, alter vestrum ea nihilominus exequatur. Datae Romae apud sanctum Petrum anno incarnationis Dominicae millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo quinto Idus Octobris Pontificatus nostri anno primo de Thomacellis.

6. Papež Martin V. še enkrat potrjuje, da župnija Hoče sodi h gornjegrajskemu samostanu (NŠAL 100, KAL, fasc. 83/106). Dokument nam med drugim obnavlja dogajanje v odnosu hoške pražupnije do gornjegrajskega samostana v preteklih 50 letih, s katerim smo se v prvih petih dokumentih že srečali (prav tako tudi z akterji).

Papež Martin naroča Hortungu de Cappel, gornjegrajskemu samostanu župnijsko cerkev sv. Jurija v Hočah in njeno pridobljeno ljudstvo na novo utlesiti brez oviranja Štefana Strala, da bi lahko opat in samostan pridobila ter zadržala spraznjeno posest, pridobljeno z lastno avtoriteto, ter da bi prihodek in dohodek cerkve s kapelami za vzdrževanje prej omenjenih bremen obrnil v korist in rabo samostana. Naroča, da dušno pastirstvo opravljajo primerni menihi ali škofijski duhovniki, najeti samo s privolitvijo opata. V vsem dokumentu se ponavlja besedica tunc (tedaj), kar nam potrjuje dejstvo, da je dokument bolj vezan na pretekle dogodke kot na samo leto 1449, s tem v zvezi pa bi lahko bil tudi papež Martin V., ki je deloval med 1417. in 1431. in ne leta 1449, ko je bil papež Nikolaj V.

Martinus Papa⁴⁵ mandat Hortungo de Cappel monasterio sancti Benedicti Oberburgensi parochialem eccle(sia)m S(ancti) Georgij in Chotz plebem nuncupatam de novo incorporiri non obstante Stephani Stral pra(e)tensione ad effe-ctum ut possit abbas et conventus possessionem vacaturam propria autoritate apprehendere, retinere, nec non redditus et proventus Eccl(esi)a(e) cum capellis h(uius)mo(d)i in supportatione(m) onerum pra(e)dicatorum ad usum et utilitatem monasterij convertere, curam vero animaru(m) parochianorum per idoneos monachos sive seculares pra(e)sbiteros conductitios solo nutu abbatis ponendos et removendos gubernare nullius licentia requisita, 1449.

Martinus episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio magistro Hortungo de Cappel, et capellano n(ost)ro etcausorum pallatij Apostolici auditori salutem et apostolicam benedictionem.

Regimini universalis Eccl(esi)a(e) pra(e)sidentes pro fidelium pra(e)sertim religiosorum ac illorum monasteriorum ac locorum, nec non eccl(esi)orum quorumlibet statu salubriter dirigendi, pro ut ex debito nobis iniunctis pra(e)sidentes tenemur officiis solicite considerationis intuitum extendamus illis(que) quantum cumq(ue) possumus faciolem apostolicam impertimus.

Dudum siquidem per quondam Bonifacium in eius obedientia, de qua portet illa(e) tunc erant VIII. Nuncupatum accepto, q(uo)d dudum dilectus filius Antoni-

⁴⁵ Ni jasno, zakaj se dokument začne s papežem Martinom, ki je deloval med 1417 in 1431, če pa je dokument datiran v leto 1449; leta 1449 je na sveti stolici umeščen papež Nikolaj V. (in ne Martin V.). Možno pa je tudi, da gre za interpolirano listino, s tem da v tem primeru manjka začetek listine.

us⁴⁶ titulo sancta(e) Susanna(e) p(res)b(yte)r cardinalis tunc patriarcha Aquileiensis ex certis rationabilibus causis tunc expressis ad hae dilectorum filiorum capituli Aquileiensis accedente consensu parochialem Eccl(esi)am S(ancti) Georgij in Choz plebem nuncupatam, cum capellis sibi annexis Aquileiensis diocesis pro tempore existens, in qua quidem eccl(esi)a(e) cum eisdem capellis patriarcha Aquileiensis, ius patronat(us) habere noscebatur monasterio Oberburgensi ordinis S(ancti) Benedicti dicta(e) diocesis auctoritate ordinaria perpetuo incorporaverat, annexuerat, et unierat pra(e)fatus Bonifacius incorporationem, annexionem, et unionem pra(e)dictos, et qua(e)cumq(ue) inde secuto voto habens et grato, illa auctoritate apostolica confirmavit, et sui scripti litterarum patrocínio comunivit supplens omnes defectus, si qui intervenerent in eisdem, q(uo)dq(ue) postmodum ipsi Abbas et conventus dubitabant incorporationem, annexionem, et unionem pra(e)dictos ex certis causis viribus non subsistere se(que) super Eccl(esi)a cum capellis pra(e)ffatis, posse in posterum molestari pra(e)ffatus Bonifacius tunc VIII. Nuncupatus, valens eisdem Abbati et conventui super hac de remedio succurrere congruente, ac etiam ut incumbentia eis onera pro tempore possent comodius supportare, de alicuius subventionis auxilio providere motu proprio non ad eorundem Abbatis et conventus vel alterius pro eis sibi super hac ablata(e) petitionis instantiam, sed de mera sui voluntate eccl(esi)am cum capellis huius modi ac omnibus iuribus et pertinentijs suis eidem monasterio de nova auctoritate apostolica pra(e)dicta perpetuo incorporavit, annexuit et univit; ita q(uo)d cedente vel decedente rectore dicta(e) Eccl(esi)a(e), qui tunc erat, vel etiam cu(m) capellis huius modi alios quomodolibet dimitente ha(e)ret eisdem Abbati et conventui corporalem possessionem Eccl(esi)a(e) cum capellis huiusmodi auctoritate propria apprehendere, ac perpetuo retinere, nec non fructus, redditus et proventus Eccl(esi)a(e) cum capellis huiusmodi in supportationem pra(e)dictorum onerum ad usum et utilitatem eorundem, et dicti monasterij perpetuo convertere, et etiam deputare, nec non curam animarum, dilectorum filiorum parochianorum dicta(e) Eccl(esi)a(e) cum eisdem capellis per idoneos monachos dicti monasterij, sine seculares pra(e)sbiteros conditios solo nutu Abbatis dicti monasterij pro tempore existentis ponendos et removendos gubernari et exerceri, facere libere et licite possent et deberent diacesani loci et cuiuscumq(ue) alterius licentia super hoc minime requisito, ita tamen, q(uo)d huiusmodi animarum cura diligentes exerceatur dicti Abbas et conventus spolia iura solvere ac eiusdem Eccl(esi)a(e) cum pra(e)dictis capellis consueta onera supportare integre tenerentes et subsequentes cum ipsi Abbas et conventus Eccl(esi)am cum capellis huiusmodi tunc per liberam resignationem quondam Simonis⁴⁷ ultimi Eccl(esi)a(e) cum capellis huiusmodi rectoris per eum de illa, quam tunc obtinebat in moribus eorundem Abbatis et conventus extra Romanam curiam sponte factam sine ordinarij loci aut alterius superioris admissione quacum(que) incorporationum, annexionum et unionum pra(e)dictorum vigore alios assecuti fuissent canonice⁴⁸, et etiam postmodum postquam pra(e)ffatus Bonifacius tunc nuncupatus omnes et singulas incorporationes, annexiones et uniones, de quibuscumq(ue) beneficijs Eccles(ia)sticis, quibusvis Eccl(es)ijs sine monasterijs factos, qua(e) alios quam per obitum beneficia incorporata huiusmodi obtinenta sortita fuerant effectum, et etia(m) illos qua(e) non ex causis necessariis facta(e) fuerant, avocaverat, cassaverat, et irritaverat Innocentius VII.,⁴⁹ Alexander V.⁵⁰ nec non bona(e) memoria(e) Balthasar episcopus Tuscul(anus) tunc Joannes XXIII.⁵¹ in eorum obe-

⁴⁶ Oglejski patriarh Antonij Caetanus, glej zgoraj.

⁴⁷ Upravitelja Simona iz prve polovice 15. st. seznam hoških dušnih pastirjev ne omenja (prim. Jezernik: Mati mnogih hčera, str. 305–306.

⁴⁸ Najbolj verjetno branje nenavadno zapisane besede.

⁴⁹ Papež Inocenc VII., 1404–1406.

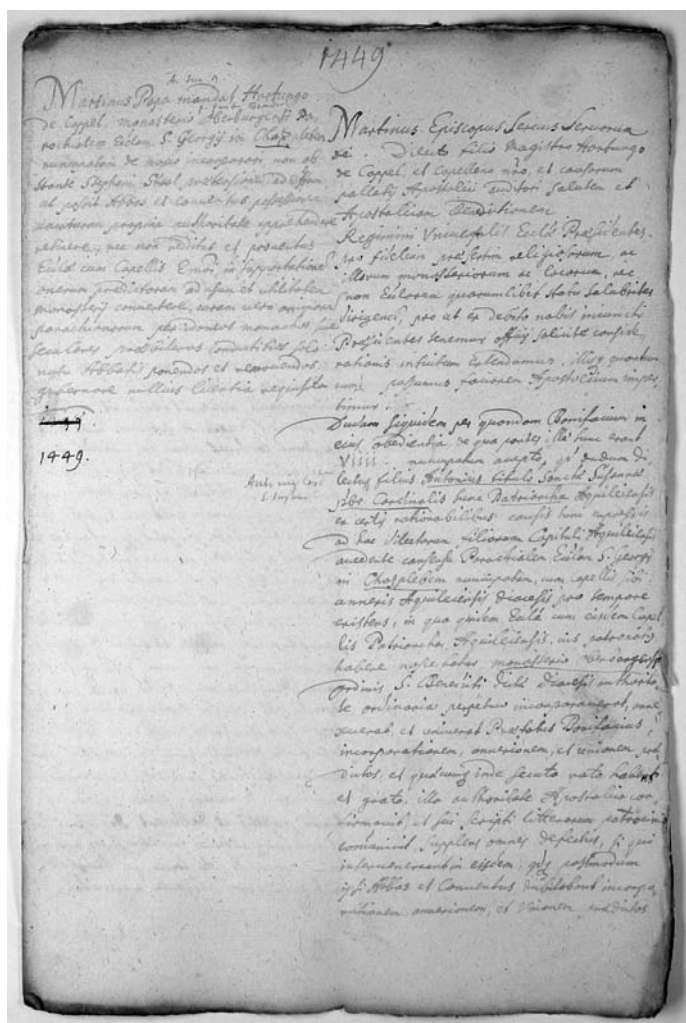
⁵⁰ (Proti)papež v času zahodne shizme med 1409. in 1410.

⁵¹ Baltazar škof v Frascatiju, znan tudi kot (proti)papež Janez XXIII. v času zahodne shizme med letoma 1410 in 1415.

dientijs, de quibus partes ipsa(s) tunc erant, nuncupatis inter alia incorporationem annexionem et unionem pra(e)dictas de eccl(esi)a cum capellis huiusmodi eidem monasterio factas summassive per coram certorum tenorum litteras autoritate Apostolica pra(e)fata confirmavit de revocatione cassatione, et irritatione pra(e)-dictis in eisdem litteris nulla facto mentione, pro ut in dictis litteris plenius continetur. Et sunt exhibita nobis nuper pro parte Abbatis et conventus pra(e)dicatorum petitio continebat; licet ipsi Abbas, et conventus Eccl(esi)am cum capellis huiusmodi incorporationum, annexionum et unionum pra(e)dicatorum vigore aliquamdiu tenuissent et possedissent, et tunc etiam tenerent et possiderent pacifice et quiete, tu dilectus filius Stephanus Strall, qui se gerit pro cl(er)ico dicta(e) Diocesis falso asserens Eccl(esi)am cum capellis huiusmodi ad se spectare, ac incorporationibus, annexionibus, unionibus et assecutioni pra(e)fatis contra iustitiam se opponens impedivit et impedit ac fecit et facit, quo minus ipsi Abbas et conventus Eccl(esi)-am cum capellis huiusmodi possent pacifice possidere, ortu(m) propterea inter Abbatem et Conventum ex una, ac Stephanum pra(e)dictos super Eccl(esi)a cum capellis pra(e)fatis, et eius occasione partibus ex alia materia qua(e)stionis. Nos causam huiusmodi n(on) obstante, q(uo)d de sui notare ad dictam curiam legitime devoluta, ac apud eam tractanda et facienda non esset, Venerabili fratri n(ost)ro Friderico Episcopo Chiemensi⁵² tunc capellano n(ost)ro, et causarum palatij Apostolici Auditori ad instantiam dicti Stephani primo et deinde postquam idem Episcopus tunc Auditor in causa huiusmodi ad nonnullos actus citra conclusionem inter partes ipsas pro asserat ex certis causis sibi audiendam comisim(us) et sine debito terminandam, tuq(ue) in eo o(mn)i(a) nonnullos alios actus etiam citra conclusionem inter partes ipsas diceris pracesisse.

Cum autem sicut eadem petitio subiungebat a nonnullis asseratur ipsi Stephano in Eccl(esi)a cum capellis huiusmodi ius non competere, et illam cum capellis pra(e)dictis adhuc per revocationem huiusmodi vocare pro parte eorundem Abbatis et conventus nobis fuit humiliter supplicatum ut Eccl(esi)am cum capellis huiusmodi per eandem revocationem ut permittitur vacantem, eidem monasterio de novo incorporari, annecti, et uniri mandare, et alias ipsi Abbati et conventui in pra(e)missis oportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos statu(m) causa(e) huiusmodi habentes pra(e)sentibus pro expresso huiusmodi quoq(ue) supplicationibus inclinati discretioni tua(e) per Apostolica scripta mandamus quatenus vocatis dicto Stephano et alijs qui fuerint evocandi, si ita e(ss)e et per eventum litis huiusmodi tibi constiterit dicto Stephano in Eccl(esi)a cum capellis huiusmodi ius non competere, illamq(ue) adhuc per eandem revocationem ut permittitur vacare Eccl(esi)am pra(e)dicta cum omnibus iuribus et pertinentijs supradictis ipsi monasterio cuius trecentarum marcharum argenti, fructus redditus et proventus secundum communem estimationem valorem annum, ut ipsi Abbas et Conventus asserent, non excedunt, sine adhuc per renovationem huiusmodi, sine alios quovis modo aut ex alterius cuiuscumq(ue) persona, vel per constitutionem felicis recordationis Joannis Papa(e) XXIII. pra(e)-decessoris n(ost)ri, qua(e) incipit execrabilis vacet etiam, si tanto tempore vacaverit, q(uo)d eius collatio iuxta Lateranensi statuto confilijs, ad sedem Apostolicam legitime devoluto, vel ipsa Eccl(esi)a cum capellis dispositioni Apostolica(e) specialiter vel per eandem revocationem generaliter reservata existat, et super ea inter aliquos alios cuius statu haberi volumus etiam pra(e)sentibus pro expresso dummodo tempore datur pra(e)sertim n(on) sit in illo alicui alteri(us) specialiter ius qua(e)situm, cum omnibus iuribus et pertinentijs antedictis authoritate n(ost)ra de novo incorpores, annectas et unias. Ita q(uo)d licet pra(e)fatis Abbati et conventui per se vel alium seu alios corporalem possessionem Eccl(esi)a(e) cum capellis iuriumq(ue) et pertinentiorum pra(e)dicatorum autoritate propria libere apprehendere, ac huiusmodi fructus, redditus et proventus exinde peropere, et in

⁵² Škof v Chiemseeju v tridesetih letih 15. stoletja.

Sl. 5: Prva stran dokumenta iz leta 1449
(foto: T. Krampač)

dictos usus perpetuo convertere poriter et retinere pra(e)missa super hac licentia minime requisita.

Non obstantibus pia(e) memoria(e) Bonifacij Papa(e) VIII.⁵³ etiam pra(e)decessoris n(ost)ri, at alijs constitutionibus Apostolicis contrarijs quibuscumq(ue). Aut si aliquis super provisionibus sibi faciendis de huiusmodi, vel alijs beneficijs Ecclasticis in illis partibus speciales vel generales dicta(e) sedis vel legatorum eius litteras impetrarunt, etiam si per eos ad inhibitionem reservationem et decretum, vel alios quomodolibet sit processum, quas quidem litteras et processus habitas per eosdem, et qua(e)cumq(ue) inde secuta ad Eccl(esi)am cum capellis pra(e)fatam volumus non extendi, sed nullum per hoc eis quo ad assecutionem beneficiorum aliorum pra(e)viditium generosi, et quibuslibet privilegijs indulgentijs ac litteris Apostolicis generalibus vel specialibus quorumcumq(ue) tenorum existant, per qua(e) pra(e)sentibus non expresse vel totaliter non inserto effectus eorum impediri valeat, quomodolibet vel differri, et de quibus quorumcumq(ue) totis tenoribus habenda sit in no(str)is litteris mentio specialis.

Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane, si secus super huijs a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Datum Roma(e) apud Sanctos Apostolos VI Idus Januarij Pontificatus n(ost)ri Anno nono. Anno dominica(e) incarnationis

M CCCCXLVIII.

Namesto zaključka

Nadškofijski arhiv Ljubljana v fondu Kapiteljskega arhiva Ljubljana (KAL) hrani šest dokumentov v latinskem jeziku, ki odstirajo del že znane zgodovine župnije Hoče, pa morda tudi del do sedaj manj znane preteklosti te obsežne in pomembne štajerske pražupnije. Od konca 14. stoletja naprej je bila namreč ta župnija, takrat še vedno ozemeljsko izredno bogata, inkorporirana gornjegrajskemu benediktinskemu samostanu. Ker so vse gornjegrajske župnije ob ustanovitvi ljubljanske škofije pripadle škofovi menzi, bi to upravičeno pričakovali tudi za župnijo Hoče. Razloge, da se to ni zgodilo, lahko iščemo marsikje (geografska odmaknjenost, cesarjeva afiniteta do te župnije ...); dejstvo pa je, da se natančen in pravi vzrok skriva v vseh dokumentih tega časa, ki so vezani na župnijo Hoče. Ta objava dokumentov bi tako lahko bila prvi prispevek v vrsti

⁵³ Papež Bonifacij VIII., 1294–1303.

etapnega pregleda posameznih fondov in zbirk najprej v okviru domačega arhiva (NŠAL – Zbirka listin, fond samostana Gornji Grad), kasneje tudi zunaj njega.

Iz leta 1395 izvira dokument v zvezi z zastavljenim inkorporiranjem župnije Hoče gornjegrajskemu samostanu. Samostan je imel veliko škode in bi potreboval obnovo, k temu pa bi očitno lahko pripomogla tudi na novo inkorporirana župnija. V tem lahko vidimo tudi vzgibe, ki so pripeljali k priključitvi župnije opatiji.

Naslednji dokument iz leta 1398 je vezan na investituro hoškega župnika. Po smrti duhovnika Nikolaja Atana namreč ni bila zasedena; papež Bonifacij IX. pa jo je podelil Juriju Dekonu iz Kostanjevice. S tem v zvezi se je začel tudi več let trajajoči spor. Končno je Jurij sicer izgubil župnijo, a je v zameno dobil odškodnino.

Oster je bil tudi boj za mesto hoškega župnika leta 1412; cerkve v Hočah se je namreč polastil trajni vikar Friderik Kreis, s tem pa je očitno oškodoval opata in samostan v Gornjem Gradu, zato so organizirali procese s tem v zvezi in vanje vpeli ugledne cerkvene dostojanstvenike. Končno je bilo odločeno, da hoški župnik postane Štefan Stral (Stephanus Stroel). Umestil ga je škof iz Veszpréma.

Leta 1445 je patriarh v Ogleju še enkrat potrdil, da so bile župnije Hoče, Braslovče, Škale in Pilštajn že inkorporirane samostanu v Gornjem Gradu, kar bi naj veljalo za vse večne čase.

Papež Nikolaj je leta 1447 pooblastil zagrebškega škofa in opata samostana Blažene Marije v Zagrebu, da razišče spor med gornjegrajskim opatom in hoškim vikarjem Gašperjem, ki naj bi samostan oškodoval, in razsodi.

Dokument iz leta 1449 nam med drugim obnavlja dogajanje v odnosu hoške pražupnije do gornjegrajskega samostana v preteklih 50 letih, s katerim smo se v prvih petih dokumentih že srečali (prav tako tudi z akterji). Zanimivo pa je, da je naveden papež Martin V. kot tisti, ki je še enkrat potrdil, da župnija Hoče sodi h gornjegrajskemu samostanu, čeprav je leta 1449, ko je bil dokument datiran, papeževal Nikolaj V.

Transkribirani dokumenti so vezani tudi na razne spore oziroma procese, ki so nastajali v župniji zaradi umestitve duhovnikov. Kažejo vpetost slovenskega prostora v »nemški« svet, saj so bili za razsodnike v glavnem poklicani prav od tam (Köln, Minden, Chiemsee). Župnija Hoče pa se v njih pogosto pojavlja v »kompletu« s še tremi župnijami, torej skupaj z Braslovčami, Škalami in Pilštajnom, ki so ob ustanovitvi ljubljanske škofije pripadle njej. Na šestih transkribiranih dokumentih so različni zapisi za župnijo Hoče, kot Chotz, Chobsch, Chotsch, Choetz, Choz.

OKRAJŠAVE

ARS	Arhiv Republike Slovenije
AES	Acta Ecclesiastica Sloveniae
fasc.	fascikel
NŠAL	Nadškofijski arhiv Ljubljana
prim.	primerjaj
sl.	slika
str.	stran
šk.	škatla
št.	številka
ur.	urednik

VIRI IN LITERATURA

VIRI

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

• NŠAL 100, fasc. 83

LITERATURA

Čipić Rehar, Marija – Dolinar, France M. – Otrin, Blaž – Visočnik, Julijana: *Ljubljanska škofija: 550 let – katalog razstave*. Ljubljana: Nadškofija, 2011.

Dolinar, France M.: *Slovenska cerkvena pokrajina*. Ljubljana: Teološka fakulteta, Inštitut za zgodovino Cerkve, 1989 (Acta Ecclesiastica Sloveniae; 11).

Dolinar, France M.: Obernburg. V: *Die benediktinischen Mönchs- und Nonnenklöster in Österreich und Südtirol*. St. Ottilien: Eos-Verlag, 2001, str. 9–37.

Hoče – 850 – območje hoške pražupnije I (ur. Jakob Fridl et al.). Hoče: Krajevna skupnost, 1996.

Höfler, Janez: *O prvih cerkvah in župnijah na Slovenskem*. Ljubljana: Viharnik, 2013.

Jezernik, Marjan: Mati mnogih hčera. Življenjska pot hoške nadžupnije v 20. stoletju. V: *Hoče – 850 – območje hoške pražupnije I* (ur. Jakob Fridl et al.). Hoče: Krajevna skupnost, 1996, str. 304–340.

Koropec, Jože: Hoška davnina do srede 17. stoletja. V: *Hoče – 850 – območje hoške pražupnije I* (ur. Jakob Fridl et al.). Hoče: Krajevna skupnost, 1996, str. 127–216.

Ljubljanska škofija: 550 let (ur. France M. Dolinar). Ljubljana: Nadškofija, 2011.

Mavrič, Edi: *Gornjegrajsko in njegov čas*. Nazarje, Gornji Grad: Epsi, Občina, 1998.

Orožen, Ignaz: *Das Benediktiner – Stift Oberburg*. Marburg 1876.

Žnidaršič Golec, Lilijana: Vzroki in okoliščine ustanovitve ljubljanske škofije ter oblikovanje njenega ozemlja. V: *Ljubljanska škofija: 550 let* (ur. France M. Dolinar). Ljubljana: Nadškofija, 2011, str. 7–26.

ZUSAMMENFASSUNG

DOKUMENTE DER (UR-)PFARRE HOČE IM KAPITELARCHIV DES ERZBISCHÖFLICHEN ARCHIVS IN LJUBLJANA

Das Erzbischöfliche Archiv Ljubljana (NŠAL) bewahrt im Bestand des Kapitelarchivs (KAL) sechs Dokumente in lateinischer Sprache auf, die einen Teil der bereits bekannten Geschichte der Pfarre Hoče (Kötsch) und vermutlich auch einen Teil der bisher weniger bekannten Vergangenheit dieser weiträumigen und wichtigen Ursiedlung in Štajerska (der slowenischen Steiermark) aufdecken. Seit Ende des 14. Jahrhunderts ist nämlich die damals gebietlich noch immer reich ausgestattete Pfarre im Benediktinerkloster Gornji Grad (Oberburg) inkorporiert. Da bei der Gründung des Bistums Ljubljana (Laibach) alle Pfarren von Gornji Grad dem Bischof unterstanden, würde man das mit Recht auch für die Pfarre Hoče erwarten. Die ausschlaggebenden Gründe dafür, dass dies nicht geschehen ist, können in mancherlei Aspekten gesucht werden (geographische Abgeschiedenheit, kaiserliche Affinität zu dieser Pfarre etc.); Tatsache ist aber, dass sich der präzise und wahre Grund in allen zur Verfügung stehenden Dokumenten dieser Zeit verbirgt, die mit der Pfarre in Verbindung stehen. Die vorliegende Veröffentlichung dieser Dokumente könnte ein erster Beitrag zur schrittweisen Durchsicht der einzelnen Bestände und Sammlungen

zunächst innerhalb und später auch außerhalb des heimischen Archivs (NŠAL – Urkundensammlung, Bestand des Klosters Gornji Grad) sein.

Aus dem Jahr 1395 stammt ein Dokument im Zusammenhang mit der vorgesehenen Inkorporation der Pfarre Hoče in das Kloster Gornji Grad, das großen Schaden erlitten hat und renoviert werden müsste, wozu offensichtlich auch die neu inkorporierte Pfarre beitragen könnte. Darin können auch die Beweggründe vermutet werden, die zur Angliederung der Pfarre an das Kloster führten.

Das nächste Dokument aus dem Jahr 1398 steht in Verbindung mit der Investitur des Pfarrers von Hoče. Nach dem Tod des Geistlichen Nikolaj Atan war die Pfarre nämlich vakant; Papst Bonifazius IX. belehnte damit Jurij Dekon aus Kostanjevica (Landstrass). In diesem Zusammenhang war es auch zu einem mehrere Jahre dauernden Streit gekommen. Zwar verlor Jurij schließlich die Pfarre, er erhielt aber im Tausch eine Entschädigung.

Zu einem heftigen Streit um das Pfarramt kam es wieder im Jahr 1412. Die Kirchen in der Pfarre Hoče hatte sich nämlich der ständige Vikar Friderik Kreis angeeignet, womit er offensichtlich dem Abt und dem Kloster in Gornji Grad Schaden zufügte; in diesem Zusammenhang veranlasste man deshalb Prozesse, in die angesehene kirchliche Würdenträger eingebunden wurden. Schließlich traf man die Entscheidung, dass Štefan Stral (Stephanus Stroel) Pfarrer in Hoče wird, der vom Bischof aus Veszprém (Wesprim oder Weißbrunn) eingesetzt wurde.

1446 bestätigte das Patriarchat Aquileja noch einmal, dass die Pfarren Hoče, Braslovče, Škale und Pilštajn bereits in das Kloster Gornji Grad inkorporiert wurden, was für Zeit und Ewigkeit gelten sollte.

Papst Nikolaus bevollmächtigte im Jahr 1447 den Zagreber Bischof und Abt des Klosters zur Heiligen Jungfrau Maria in Zagreb, den Streit zwischen dem Abt von Gornji Grad und Gašper, dem Vikar von Hoče, der dem Kloster Schaden zugefügt haben sollte, zu untersuchen und zu schlichten.

Das Dokument aus dem Jahr 1449 erneuert unter anderem das Geschehen in der Beziehung der Urfparre Hoče zum Kloster Gornji Grad in den vergangenen 50 Jahren, dem wir in den ersten fünf Dokumenten schon begegnet sind. Interessanterweise wird Papst Martin V. als jener erwähnt, der noch einmal bestätigt, dass die Pfarre Hoče dem Kloster Gornji Grad untersteht, obwohl im Jahr 1449, aus dem das Dokument stammt, Papst Nikolaus V. amtierte.

Die transkribierten Dokumente, die häufig auch im Zusammenhang mit verschiedenen Streitigkeiten bzw. Prozessen stehen, zu denen es in der Pfarre in Bezug auf die Einsetzung von Geistlichen kam, weisen auf die Einbindung des slowenischen Gebietes in den deutschen Raum hin, wurden doch kirchliche Würdenträger zu Schiedsrichtern hauptsächlich von dort (Köln, Minden, Chiemsee) berufen. Die Pfarre Hoče tritt in ihnen häufig zusammen mit drei weiteren Pfarren auf, mit Braslovče, Škale und Pilštajn, die bei der Gründung des Laibacher Bistums diesem unterstanden. In den sechs transkribierten Dokumenten kann auch die unterschiedliche Schreibung der Pfarre Hoče verfolgt werden: Chotz, Chobsch, Chotsch, Choetz, Choz.